

"...

II. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin Anayasaya aykırılık görüşüne ilişkin gerekçesi:

Elazığ Birinci Asliye Hukuk Mahkemesinin, Anayasaya aykırılık itirazına ilişkin gerekçesi şöyledir:

Taraflar arasındaki kamulaştırma karşılığının arttırılması davasının yapılan duruşması sırasında:

G/D: Davacı taraf vekili 12/5/1975 tarihli itiraz dilekçesinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38 nci maddesinde 20/9/1971 gün ve 1488 sayılı ve 22/9/1971 günü yürürlüğe giren Anayasaya yeni hüküm getirildiğini ve ödenecek karşılık taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini, kısmen kamulaştırmalarda da vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen değerini (kısmını) aşamayacağı hükmünün hukuk kurallarına aykırı bulunduğunu ve öncelikle kamulaştırma Yasasının 11/6. maddesinde belirtilen istimlâke tekaddüm eden tarihteki alım satım raici ilkesine de aykırı bulunduğunu ve iktisadi durum icabı paranın senelerle değil aylarla dahi mukayese edilemeyeceği bir şekilde değerinin düşüş gösterdiğini ve emlâk vergisi yasasındaki beş senelik genel beyan süresindeki gibi uzun bir zaman içerisinde de paranın büyük oranda değer kayıp edeceğini, ayrıca nüfusunun büyük bir kısmının okur yazar olmayan Türkiye'de vergi bildirgesini doldurmak büyük yanlışlıklara sebebiyet verdiğini kuruluş yerine lira ve benzer durumlar olduğunu ve vergi beyanında bulunmayan Emlâk sahibi emsal raîç üzerinde veya gelir metodu ile bulunan değer üzerinden taşınmazın istimlâk vukuunda gerçek değerini aldığı halde emlâk vergisi beyannamesi veren taşınmaz mal sahibinin ise bir nevi zararlandırıldığı ve mağdur edildiği ve bu durumların vergi kaçakçılığını önleyici nitelikte bulunmadığını bu nedenlerle öncelikle 1488 sayılı Kanunun Anayasanın değişik 38 nci maddesini değiştiren hükmünün biçim ve esas yönünden iptaline karar verilmesini istemiştir.

Davalı taraf vekili, 23/6/1975 tarihli karşı itiraz dilekçesinde Anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliğine dair 1488 sayılı Yasanın Anayasaya getirdiği maddelerle Anayasanın bünyesine girmiş bir kanun bulunduğunu ve bu nedenlerle Anayasaya aykırılık iddiasının yerinde bulunmadığını, esasen Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki 44 sayılı Yasanın 20 nci maddesinde Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin teker teker sayıldığını ve bu görev ve yetkileri arasında Anayasanın Anayasaya aykırılığını denetleme yetkisinin söz konusu edilmediğini ve mahkemelerce de ancak kanun hükümlerinin Anayasaya aykırı bulunması halinde Anayasa Mahkemesine gidilebileceğini ve bu nedenlerle Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişikliğini denetleyemeyeceğinden ve Anayasanın değişik 38 nci maddesinin de vatandaşın serbest iradesi ile beyan ettiği beyan nedenleri ile varit bulunmayan Anayasaya aykırılık itirazının reddine ve esas davanın da reddine karar verilmesini istemiştir.

İtirazın konusu; iş bu davada kamulaştırmayı yapan davalı PTT idaresinin takdiri kıymet komisyonunun tayin ettiği 349.939,37 lira kamulaştırma karşılığının 951.000.- liraya arttırılması ve bedel farkı olan 601:061,- liranın davalı idareden tahsili istemi olup, kamulaştırma yasası uyarınca kamulaştırma evrakı celb edilmiş ve adı geçen yasanın hükümleri uyarınca keza birinci ve ikinci keşifler yapılmış ve her iki keşif sonucu takdiri kıymet

Esas sayısı:1975/167

Karar sayısı:1976/19

komisyonunun raporunda belirtilen karşılıktan daha fazla özellikle raporda belirtildiği gibi arttırma karşılığının 562.069,63 lira bulunduğu ve davacı taşınmaz malikinin genel beyan süresi içerisinde verdiği emlak beyanı ise Elâzığ vergi dairesi müdürlüğünün 4/4/1975 tarihli karşılık yazısında 7/8/1972 tarihinde kamulaştırılan taşınmaz malın emlak değerinin 450.000 lira olarak bildirildiği dosyanın tetkikinden anlaşılmaktadır.

Şu hale göre, iş bu davada Anayasa'nın değişik 38 nci maddesinin, kamulaştırma yasasından meydana getirdiği boşluk nedeni ile ve kamu düzeni hükmü uyarınca emlak vergi değerinin esas alınması zorunluluk olup tatbikatta da bu surette emlak vergi değeri ki genel beyan süresi içinde verilen emlak vergi değeri, bilirkişi raporlarından düşük ise buna göre, yüksek ise bilirkişi raporlarında takdiri kıymet komisyonu değerine en yakın olanı esas alınmak sureti ile hüküm verilmesi gerekir. O halde iş bu davada 6830 sayılı kamulaştırma yasasının ilgili hükümlerinin uygulanmasında itiraz konusu Anayasa'nın değişik 38 nci maddesinin uygulanması kamu düzeni gereği bulunduğundan hüküm tesisi sırasında uygulanması zaruridir. Gerçekten Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 20/9/1971 gün ve 1488 sayılı yasa ile yapılan ve resmi gazetenin 22 Eylül 1971 gün ve 13964 sayısında yayımlanan 38 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında eklenen hükümlerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının ikinci maddesi ile 12 nci maddesi ve 36 ncı maddesi ve başlangıçta belirtilen ilkelere aykırıdır. Çünkü "Hukuk Devletin tanınmasına giren bir çok unsurlardan birisi de kamu yararı düşüncesi olmaksızın, başka deyimle, yalnızca özel çıkarlar için veya yalnızca belli partilerin veya kişilerin yararına olarak herhangi bir yasanın kabul edilemeyeceğidir. Buna göre çıkarılması için kamu yararı bulunmayan bir kanun Anayasanın ikinci maddesi hükmüne aykırı nitelikte olur ve dava açıldığında iptali gerekir" (Anayasa Mahkemesinin 15/11/1967 tarih 63/145, 67/20 K. S.) "Devletimiz, Anayasa'nın ikinci maddesinde ifade edildiği gibi bir Hukuk Devletidir. Kanunlarımızın, Anayasa'nın açık hükümlerinden önce Hukukun, bilinen ve bütün uygar memleketlerde kabul edilen prensiplerine uygun olması şarttır." (Anayasa Mahkemesinin 2.8/4/1965 tarih 63/166 E. 64/76 K.) "Hukuk Devleti demek insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu, adil bir Hukuk düzeni kuran ve buna devam ettirmeye kendisini yükümlü sayan, bütün davranışlarında Hukuk ve Anayasaya uyan bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı bulunan bir devlet demektir, insan hak ve hürriyetlerinin ve toplumun huzur ve refahını güvenlik altına alınması ise, ancak ve ancak Hukuki durumlarda kararlılık sağlamakla olabilir." (27/12/1967 tarih 66/11 F. 66/44 K.) O halde Anayasa'nın değişik 38 nci maddesinde taşınmaz mal sahibinin genel beyan süresi içinde vereceği vergi beyanı ile kamulaştırmada bağlı tutmak ve kamulaştırmayı yapan kuruluşun özellikle Devletin mahkemeler eliyle ve kamulaştırma yasasının genel kuralları dahilinde bilirkişiler marifeti ile yaptığı keşif sonucu raporlar emlak beyanından yüksek ise kamulaştırmayı yapan idareki bu davada olduğu gibi emlak beyanına göre kamulaştırma karşılığını ödeyecektir. Bu durum Hukuk Devleti ilkesi ile Devlet ile fert arasında bulunması zorunlu bulunan kamu yararı ve kamu düzeni hükümleri dışında Anayasa'nın yukarıda adı eşitlik ilkesine yani Anayasa'nın 12 nci maddesinde belirtilen temel Hukuk kuralına aykırı düşmektedir. Bu suretle Anayasa'nın değişik 38 nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen husus temel hukuk kurallarına aykırı düşmektedir. Mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacı ile kanunla sınırlanabilir. (Anayasa madde 36/2) Buradaki emlak vergi beyanı ile vergi hukuku açısından getirilen ilke, mülkiyet hakkını eşitlik ve hukuk devleti ilkesine aykırı bir şekilde özgürlüğün özüne dokunur bir şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü emlak vergi yasası uyarınca emlak beyanında bulunmayan taşınmaz mal sahibinin taşınmazı uygar uluslarca da kabul edilen ve 6830 sayılı kamulaştırma yasasında öngörülen emsal alım - satım, bunun bulunmadığı yerde gelir metoduna göre taşınmazın bulunacak gerçek değeri üzerinden kamulaştırma yapılır. Kamulaştırma zorunlu olup bu şu veya bu şekilde iktisadi hayatın iktisat kuralları içerisinde yürüyen normuna aykırı olmayacak, bir şekilde yine bu sistem ve kuralların düzenlenmesi temel

Esas sayısı:1975/167

Karar sayısı:1976/19

hukuk kurallarına uyulmak şartı ile mümkün olabilir. Emlâk beyanı müessesesinin "1. Anayasa'nın 38 nci maddesi Devletin ve kamu tüzel kişilerinin kamu yararının gerektirdiği hallerde veya çiftçinin topraklandırılması, ormanların devleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskan projelerinin gerçekleştirilmesi, amacı ile gerçek karşılıkları peşin ödemek şartı ile özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya yetkili bulunduğunu göstermektedir. 4785 sayılı Kanuna dayanılarak yapılan ve Devleştirme amacına dayanan kamulaştırmalarda da Anayasa'nın 38 nci maddesi gereğince gerçek karşılığın ödenmesi gerekir. Halbuki 4785 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin birinci fıkrasında gerçek karşılık yerine 2901 sayılı kanun gereğince arazi vergisine matrah değer kabul edilmiş ve bu değerinde 1936 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan değer iki katını geçemeyeceği belirtilmiştir. Vergi Kanunlarına göre belli edilen mülk değerlerinin, mükellefin kanuni itiraz haklarını zamanında kullandığı ve biçilen değer o günkü duruma göre yerinde bulunduğu kabul edilse bile aradan geçen zamanda bu değerden mükellef veya vergi idaresi leh ve aleyhinde değişiklikler olabilir. Bunun içindir ki Anayasa vergiye matrah olan değer yerine (gerçek karşılıkla) kamulaştırma yapılmasını öngörmüştür. Kamulaştırma zorunlu bir satış olduğuna göre mülk sahibi bunu önliyecek durumda değil ise de malının o günkü gerçek değerini istemek hakkına sahiptir. Anayasa'nın 38. maddesi de bu hakkı korumaktadır. Kamulaştırma parası malikin mülkiyet hakkını tam olarak karşılamalıdır. Kamulaştırılan yerlerdeki (mütemmim cüzlerin) kamu hizmetine yararlı olmasa bile kamulaştırmaya dahil oluşu bu esasa dayanır. Malı üzerindeki yapı ve tesisleri söküp götürmek gibi malik yararına alınmış kanuni bir tedbir onun zararına yorumlanamaz, bu sebeple gerçek karşılığı ödenmeksizin bu yapı ve tesislerin Devlete geçmesi kabul edilmez. Kısaca kamulaştırma malike zarar vermeyecek şekilde uygulanmak gerekir. Satış iki tarafın arzularını ve serbest iradeleri ile meydana gelen bir akiddir. Bir tarafın malım elden çıkarmak, diğer tarafın da bunu almak zorunluluğunda kalması gibi irade serbestliğini ortadan kaldıran hallerde bir satış akti söz konusu olamaz. Malikin isteği üzerinde bina ve tesislerin Devlete geçmesini sağlayan işlem 6830 sayılı Kanunun 12 nci maddesinde yazılı işlemin aynıdır (Demekte olup) (Anayasa Mahkemesinin 23/6/1964 gün ve 963/141 E., 1964/50 K.) yukarıya alınan Anayasa Mahkemesinin bu husustaki kararı da açıkça mülkiyet hakkının yukarıda dendiği gibi zorla satın alımı irade serbestliğini ortadan kaldıran bir nitelik taşımamalı ve o günkü değer ne ise taşınmazın değeri şahıslar arasında olduğu gibi Devlet ve kamu kuruluşlarınca da o günkü değeri Anayasa'daki tâbiri ile gerçek karşılığı ödemek şartı ile satın alması Hukuk Devleti ilkesine olduğu gibi eşitlik ilkesine de uygun düşer. O halde iş bu dava davacı vekilinin Anayasa'nın değişik 38 nci maddesinin ikinci fıkrası olan "Ödenecek karşılık taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildirileceği vergi değerini, kısmen kamulaştırılmalarda da vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz" hükmü ile aynı maddenin üçüncü fıkrasında "kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinin az takdir edilmesi halinde malikin itiraz ve dava hakkı saklıdır" hükmü bu suretle Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının ikinci ve onikinci maddeleri ile 36 ncü maddesine aykırılığı iddiası ciddi olarak Mahkemece kabul edilmiş olmakla, adı geçen Anayasa'nın değişik 38. maddesinin 2 ve 3 ncü maddelerinin iptali zımında Anayasa Mahkemesine dava açılmasına dosya örneğini" iş bu gerekçeli karar dahil dizi pusulasına eklenmek sureti ile Anayasa Mahkemesine gönderilmesine karar verildi. 7/7/1975"